

Een broek vol gaten

Simon Reker

Foto Elmer Spaargaren

Bij een oratie mag de kersverse prof pas weer zijn hoofd bedekken, als hij in wetenschappelijk opzicht uitgesproken is. Juist van dat kapitale moment maakte Siemon Reker – hoogleraar Groningse Taal en Cultuur – onlangs gebruik voor enige hartenkreten in zijn moedertaal. “Lu”, begon hij, “dizze baret is ‘n kerdiet-houd”. Vrij vertaald: Reker zette een nieuwe hoed op waarmee hij zich weliswaar kon vertonen, maar die nog niet afbetaald was. “‘t Liekt hail wat”, aldus Reker, “mor misheb joe nait, t is ien dit affeer nait aalweg kovvie mit kouk, zummer en zundag.” In zijn branche was het dus niet steeds botertje aan de boom. Integendeel: “Ien wereld van dialect waarken, onderzuik doun, dat is n dikke put”, “knooien en kraben”, en ook hevig “strieden”. Kortom, je moest er hard bikkelen met flink wat tegenstand.

Met dat Gronings is momenteel iets merkwaardigs aan de hand. Er wordt meer dan ooit in geschreven, gedicht en gezongen, niet-Groningse hoogopgeleiden vinden het vaak een prachttaal, maar op straat hoor je het steeds minder. En Groningers die het nog wel spreken, maken er onbewust steeds meer Nederlands van. Tegen hun kinderen praten ze sowieso liever Nederlands, omdat die taal de latere kansen vergroten zou.

Natuurlijk is er economische discriminatie, Reker schudt de voorbeelden moeiteloos uit zijn mouw. De dramatische afname van het Gronings spreken wijst hij echter vooral aan “zelfdiscriminatie” van Groningers. “Dat blijkt ook uit de taalontwikkeling. Een woord als *boxem*, bijvoorbeeld, is nu echt alleen een negatieve benaming voor een smerige broek vol gaten. Vijftig jaar geleden betekende het nog neutraal een broek. En zo’n ontwikkeling kan alleen maar voortkomen uit het negatieve beeld van de eigen taal.”

Opvoeding

Zelf voedde Reker zijn kinderen eerst nog wel op in het Gronings. “Maar dat is na vier, vijf jaar misgegaan, omdat geen enkel vriendje het ook deed. En ik vind het belachelijk om kinderen te dwingen een andere taal te spreken dan in hun sociale wereld gesproken wordt.” Hij probeerde het dus wel, maar de *peer-group* van zijn kids bleek te sterk.

De aula zat tjokvol bij de oratie van hoogleraar Gronings Siemon Reker. De aanwezigen prezen de gedrevenheid, creativiteit en werklust van de nieuwe hooggeleerde. Al blijkt die zelf meteen geneigd de titel en bijkomende loftuigen te relativeren: “Natuurlijk is het een eer. Maar voor de emancipatie van het Gronings, en voor allerlei mensen die daarmee bezig zijn is dit van veel groter belang dan voor mij persoonlijk.”

Harry Perton

En toch, ondanks alle schijn tegen, acht hij het afkalvingsproces niet onomkeerbaar. Maar dan moeten Groningers wel eerst, in plaats van door een economische bril, met een ‘ecologische’ blik naar hun taal leren kijken. Ook moet er dan sprake zijn van een collectieve “streektaalwil”. “Voorbeelden uit de Gaelic-sfeer tonen aan dat het mogelijk is de dreigende ondergang af te wenden, al kan dat nooit door één persoon alleen. De taal is van ons allemaal en de meerderheid moet het willen. In elk geval moet je weten dat je een beslissing genomen hebt en later geen krokodillentranen gaan huilen omdat je Gronings verdwenen is.”

Bezuiniging

Reker bepleit de toepassing op het Gronings van het Europese Handvest voor Minderheidstalen, deel III. Dat houdt in dat de provincie het Gronings uitdrukkelijk beschermt. Maar betekent dat bijvoorbeeld ook provinciale stukken in het Gronings? “Nee”, vaart hij uit, “dat is een schandelijke beeldvorming. Daar hoeft je niet bang voor te zijn. Het handvest is een verklaring voor de streektaal, maar niet tegen de officiële taal. Dat van die provinciale stukken staat er niet eens in, dat is klinkklare onzin! Het meest cruciale actiepunt is nog het toestaan van streektaal in rechtsprocedures. Nu kan dat officieel niet eens, terwijl ‘t in de praktijk al honderden jaren gebeurt.” En hij vertelt van een verdachte die de rechter niet begreep, toen die het over ‘copuleren’ en ‘vleselijke conversatie’ had, maar de verkrachting grif bekende toen de rechter hem vroeg of hij

er “overhen west” was.

In zijn oratie bedankte Reker de provincie Groningen “voor al die momenten van steun die er sinds 1984 waarachtig geweest zijn”. Juist het afgelopen jaar bleek de onderlinge verhouding weinig harmonieus. Begin 2001 bezuinigde de provincie een halve ton op het ‘Bureau Groninger Taal en Cultuur’, zodat dit jaarlijks nog maar twee ton ontving. Die bezuiniging griefde Reker zeer. “Ze gaven taken voor drie man en een budget voor twee: dat wringt”, zegt hij nu. Ook begon de provincie aan de taakstelling van het Bureau te morrelen. In het voorjaar verwachtte ze van ‘streektaalfunctionaris’ Reker dat hij zich minder met de publieke verdediging van het Gronings bezig zou gaan houden, en meer met de wetenschap. Maar in het najaar fulmineerde de gedeputeerde dat Rekers Bureau het Gronings nou eindelijk maar eens op scholen moest gaan bevorderen. Inmiddels is de kou weer uit de lucht en lijkt een plan om Rekers Bureau tot een puur wetenschappelijke instelling om te vormen, ook weer van de baan. In het loskoppelen de onderzoeksfunctie enerzijds en de taalstimulerings- of aanjaagfunctie anderzijds ziet Reker ook niets: “De provincie is gek als ze de infrastructuur en *knowhow* van de RUG negeert. Groningen heeft de mazzel dat ze een klassieke universiteit heeft, in geen enkel ander dialectgebied binnen Nederland tref je dat aan. Bij het opzetten van de Groningse bijbelvertaling gaven medewerkers van theologie en semitistiek les aan buiten-universitaire mensen. Die cursus stond aan de basis van een culturele prestatie van formaat. Zoiets kon alleen hier. In andere

provincies zijn ze daar jaloers op.”

Ontsporing

Reker is bijzonder hoogleraar voor één dag in de week, betaald door het Scholtensfonds, gedurende drie jaar. Het steekt hem dat hij na achttien jaar als streektaalfunctionaris nog steeds geen vaste aanstelling heeft, waardoor hij ook onnodig veel geld kost. Dankzij zijn vele populariserende publicaties zijn z’n verdiensten voor het Gronings onomstreden. Toch maakt hij er ook al jaren geen geheim van, dat zijn hart naar de pure wetenschap uitgaat. “Als ik kiezen mocht, ging ik naar Slot Loevesteijn met al mijn boeken en dan zou ik niet ontvluchten zoals Hugo de Groot.” Maar een even goeie aanjager als hij bleek tot op heden moeilijk te vinden. Ook journalistiek blijft hij bezig, zowel bij Nieuwsblad als RTV Noord. Kan hij dat populariseren eigenlijk wel missen? Hij wekt toch de indruk dat hij dat heel graag doet. “Ik vind het absoluut leuk om te doen”, zegt hij. “Maar er komt nog iets bij. Als ik daar niets meer aan doe, dan ziet niemand van de provinciale staten mij nog, waardoor ik de sluis van de kritiek open zet. Die bekendheid is noodzakelijk voor het overleven in dit beroep.”

Als hoogleraar wil Reker graag college gaan geven, wellicht samen met Fries. In zijn onderzoekstijd plant hij momenteel een Gronings woordenboek, dat het verderde van Ter Laan moet gaan vervangen. Ook zou hij graag een collectie bandopnamen van het gesproken Gronings nalaten. “Er is zoveel miljard uitgetrokken voor een gesproken corpus Nederlands en een fractie daarvan voor het Fries. Als wij er niks aan doen, kan je over vijftig jaar nog wel ons Nederlands horen en Fries, maar zijn de streektalen genegeerd.”

Een eventuele sabbatical zou hij besteden aan de taal van zijn kinderen. “Ik heb duizenden zinnen genoteerd, die hun ontsparing in de taal en hun worsteling daarmee demonstreren. Het correct onthouden en opschrijven van hun fouten was ontzettend moeilijk, vooral op het strand van Schier.”

